РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., второк 17-го липня 1917. Ч. 83. VOL. XXV. JERSEY CITY, N. J., Tuesday, July 17, 1917. No. 83.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ КОНГРЕС

ПРОТИ ВІДДІЛЕНЯ УКРАЇНИ ВІД РОСІЇ.

100-членовий комітет приготовляє статути для автономії України.

ФІНЛЯНДСЬКИЙ СОЙМ МАЄ ПРОГОЛОСИТИ НИНІ НЕЗАВИСИМІСТЬ ФІНЛЯНДІЇ.

Вісти з України.

Україна не бажає віддїлити ся від Росії.

Петроград, 15. липня. — **УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ КОНҐРЕС НЕ БАЖАЄ СОБІ РОЗДІЛУ УКРАЇНИ ВІД РОСІЇ**, як се нині доносить урядова вістка.

Ту вістку подав був міністер зелізниць, Н. В. Некрасов, який щойно повернув з Києва.

Комітет виготовляє статути автономії України.

Петроград, 12. липня. — **УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА ВИБРАЛА КОМІТЕТ В ЦІЛИ ТОЧНОГО ВИГОТОВЛЕНЯ СТАТУТІВ ДЛЯ АВТОНОМІЇ УКРАЇНИ. На 100 членів, які входять в склад комітету, є 29 Жидів, Поляків, Москалів і инших.**

ВІДНОШЕНЄ УКРАЇНЦІВ ДО РОСІЙСЬКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА Є НА ДАЛЬШЕ ЩЕ ЗОВСІМ ВОРОЖЕ. Часть капіталістичної преси домагає ся проти Українців острих средств. Соціялісти є також невдоволені з Ради, але вони є за мирним полагодженєм справи.

Два найважнїйші проблєми Росії — справа поживи і автономія України.

Петроград, 13. липня. — Серед великої радости з приводу успішного наступу російських війск в Галичинї **провізоричне правительство є дуже занепокоєне двома великими проблємами, які містять в собі всї роди можливостий.**

Перший проблєм — се справа поживи. В деяких провінціях дасть ся ще й доси відчувати дійманочий брак поживи. Чорносотенції і елєменти монархістичні використують се підчас аґітації, стараючи ся в сей спосіб викликати заворушеня, а навіть революцію, хоч дотепер їх зусиля в тім напрямі були безуспішні.

Другий проблєм — се справа провінціональної автономії. УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА ПРИСТУПИЛА ВЖЕ ДО ВИГОТОВЛЕНЯ СТАТУТІВ ДЛЯ АВТОНОМІЇ УКРАЇНИ, НЕ ЧЕКАЮЧИ НА ПРИЗНАНЄ ЇЇ УСТАНОВЧИМИ ЗБОРАМИ.

Україна складаєть ся з більшого числа великих провінцій полудневої Росії і на случай, коли би жаданє Українців щодо повної автономії було сповнене, то тоді й прочі провінції жадали би, щоби їм признати такесаме право. Така роерґанїзація серед пануючих тепер відносин була би не дуже хосенна для революційного правительства.

Українська головна військова рада.

Київ, 31. мая. — **Тут переведено орґанїзацію Української Головної Військової Ради при Українській Центральній Раді.**

Задачею Української Головної Військової Ради є завідувати воєнними справами України в порозуміню з російським головним штабом.

До Петроґраду виїхала окрема депутація з рамени ради, щоби познакомити правительство з постановами українського військового зїзду і жаданєм безпроволочного сповненя його головнійших постанов:

Негайне проголошене окремим актом автономії України.

Орґанїзація української армії.

Українїзація всеї чорноморської і части балтійської фльоти.

Полк полонених Українців у Німеччині.

Петроґрад, 2. липня. — Російський офіцир, який утік з німецького полону, оповідає, що Німці зорґанізували полонених Українців в кружки.

Полоненим Українцям видано відмінні мундури і прапори та взагалї вони находять ся в упривілїованім положеню. **Свій полк назвали Українцї іменем Тараса Шевченка.**

В НІМЕЧЧИНІ:

Др. Міхаеліс іменований канцлєром.

ЛОНДОН, 14. липня. — **Німецький цїсар іменував д-ра Ґеорґа Міхаеліса, дотеперішного заступника державного секретаря в пруськім кабінеті, державним канцлєром на місце уступившого канцлєра, Бетмана Гольвеґа.**

Др. Міхаеліс є першим державним канцлером, який походить з міщанської **родини. Правдоподібно** він буде також першим канцлєрм, який буде відповідальний перед парляментом. Доси був канцлєр відповідальний лише перед цїсарем.

Ґр. Брондорф-Ранцав міністром для заграничних справ.

КОПЕНГАҐЕН, 15. липня. — З Берлїна надійшла нині вістка, що тутешний німецький посол **ґр. Ульріх фон Брондорф-Ранцав зістав іменований міністром для заграничних справ на місце д-ра Цімермана.**

В РОСІЇ.

Проголошенє независимости Фінляндії має наступити дня 17. липня.

ПЄТРОҐРАД, 13. липня. — **На фінляндськім соймі принято вчера в другім читаню законопроєкт в справі оголошеня независимости Фінляндії від Росії.**

Як з Ґельзінґфорсу (столиці Фінляндії) доносять, трете і останне читанє законопроєкту в справі независимости Фінляндії відбудеть ся у вівторок. В сім дни, який в цілій Фінляндії буде вільний від праці, МАЄ НАСТУПИТИ ТОРЖЕСТВЕННЕ ПРОГОЛОШЕНЄ НЕЗАВИСИМОСТИ ФІНЛЯНДІЇ.

Становище Фінляндії викликало в Петроґраді переполох.

ПЄТРОҐРАД, 13. липня. — **Приняте у фінляндськім соймі законопроєкту про независимість Фінляндії спричинило тут поважну крізу.**

Н. Чхеідзе, президент Ради робітничих і салдатських делеґатів, удав ся до Ґельзінґфорсу, щоби, коли се буде ще можливе, усунути непорозуміня.

Пізно в ночи президент кабінету, кн. Львов, зарядив засїданє кабінету, взиваючи на нього також і всіх тих міністрів, які перебувають під сю пору на боєвім фронті.

Російська преса виступила ворожо проти Фінляндії.

ПЄТРОҐРАД, 13. липня. — Як доносить часопись „Бержевия Вєдомості", міністри-соціялісти годять ся в основі з поступком Фінляндії, **але президент кабінету і прочі міністри вагають ся позволити Фінляндії на те, щоби вона сама означувала своє відношене до Росії. Після їх гадки справа мусить ждати на полагоджене на установчих зборах.**

Російські часописи в Петроґраді виступають остро проти зусиль Фінляндців. „Реч" заявляє, що є річию неможливою позволити Фінляндії на таке поступоване. „Бержевия Вєдомості" взивають до оружної інтервенції.

Надіють ся, що справа Фінляндії буде полагоджена.

ПЄТРОҐРАД, 15. липня. — Півурядова телєґрафічна аґенція подала нині до відома отсю вістку з Ґельзінґфорсу:

„Нині панує тут переконанє, що в понеділок прийде до порозуміня, яке вдоволить жадання Фінляндців без революційних актів і без проголошеня независимости Фінляндії".

Битва в Галичині.

В битві коло Калуша взято 860 жовнірів в полон і 5 гармат.

ПЄТРОҐРАД, 13. липня. — Російське міністерство війни доносить, що в середу підчас битви **в околиці Калуша російські війска полонили 10 офіцирів і 850 жовнірів, передівсім Німців. Також здобуто 5 гармат і 10 машинових крісів.**

Надіють ся зі сторони Німців протинаступу.

ПЄТРОҐРАД, 13. липня. — Вісти з боєвого фронту доносять, що опір неприятеля з кождим днем стає сильнійший. Уступаючі війска австрійські одержали значні скріпленя війск німецьких.

Також надходять вісти, що війска неприятеля розпічнуть кождої хвилї великий протинаступ. В котрім місци неприятель розпічне наступ, напевно не знати. Однак богато військових є тої гадки, що на півночи над Двиною, або на полудни на румунськім фронті.

Калуш переходив три рази з рук до рук.

ПЄТРОҐРАД, 14. липня. — Як доносить „Русское Слово", битва о посїданє міста Калуша була дуже тяжкою задачею для революційної армії.

Коли російська кіннота віхала до міста, застала його опорожненим. Австрійські війска вже передтим опустили були місто. Однак небавом неприятель, одержавши нові сили, зробив напад на російські війска. По завзятій боротьбі російські війска були приневолені уступити назад. Допера по одержаню резерви вдало ся прогнати з міста неприятеля.

О годині 2-гій Німці перевели знова напад, причім був їм помічний зоружений поїзд, і взяли місто у своє посїдане. По завзятій боротьбі на баґнети, яка тривала аж до 6-тої години вечером, вдало ся остаточно прогнати Німців з Калуша. Кождий будинок треба було здобувати серед боротьби на баґнети. Німці потерпіли тяжкі втрати.

Німці, як доносить часопись, уживали при машинових крісах вибухових куль. Російські війска взяли в Калуши мало полонених. В деяких домах найдено Німців прикованих ланцухами до машинових крісів.

Російські війска заняли село Новицю коло Калуша.

ПЄТРОҐРАД, 14. липня. — Російський ґенеральний штаб доносить:

„Над долїшною Лімницею, між Калушем а Дністром, був вчера сильний карабіновий огонь. В околиці Калуша від сторони Мостиск і Унґарсталю неприятельські війска робили зусиля, щоби змусити наші війска, які заняли Калуш, до уступленя. Всї напади неприятеля відбито. В битві коло Калуша поляг хоробрий полковник Тімофієв, командант розатинського полку.

„На полудневий захід від Калуша наші війска здобули село Новицю.

„На прочім фронті положенє не змінило ся".

Воєнні операції в Галичині чимраз слабші.

БЕРЛІН, 14. липня. — Німецький урядовий рапорт звучить:

„В околиці Двинска і Сморґоня чинність артилерії є оживлена.

„У східній Галичині перестрілка артилерії була лише на боєвім фронті коло Бережан сильнїйше оживлена.

„Сильний дощ перешкодив воєнним операціям на полудне від Днїстра. Лише на полудне від Калуша прийшло до кількох поменьших боїв".

„На инших боєвих фронтах воєнне положенє не улягло жадній змінї".

Дальші бої над Лімницею. — 1.600 полонених.

ПЄТРОҐРАД, 15. липня. — Російський ґенеральний штаб доносить:

„Над долїшною Лімницею відбуваєть ся перестрілка артилерії.

„На полудневий захід від Калуша неприятель робив кілька разів напад на наші становища на фронті Добрівляни-Новиця. Всї напади відбито. **В тій битві полонено 16 офіцирів і понад 600 жовнірів.**

„В околиці села Лдзяне (29 км. на полудневий захід від Калуша) **наші війска по завзятій битві здобули становища неприятеля, беручи в полон понад 1.000 Австрійців і здобуваючи кілька гармат.**

„Над Лімницею в околиці Перегінська неприятель робить зусиля прогнати наші війска назад на правий берег ріки.

„З приводу сильного дощу вода в Лімниці і Днїстрі нагло піднесла ся. Малі потічки, які до них впливають, перемінили ся нараз в ріки. Вода виступила з берегів, заливаючи дороги і гостинцї.

Німецький рапорт.

БЕРЛІН, 15. липня. — Німецький рапорт звучить:

„Помимо непогоди на боєвім фронті коло Двинска і Сморґоня відбувають ся оживлені воєнні операції.

„У східній Галичині воєнна акція була сильнїйша лише в деяких місцях.

„На полудне від Днїстра в околиці Калуша російські війска перевели ряд нападів, але без успіху.

Нафтові терени коло Дрогобича є цїлию російського наступу.

КОПЕНГАҐЕН, 15. липня. — Кореспондент німецької часописи „Берлїнер Таґеблят", який перебуває в головній кватирі австрійських війск у Галичині доносить, що вступна частина наступу вже минула та що через зміну боєвого фронту між Днїстром а Карпатами зістав загрожений також і боєвий фронт на північ від Днїстра.

Вправді ще нема безпосередної небезпеки для Львова і Ковля, але наступ російських війск має на цїли в першій мірі заняти нафтові терени коло Дрогобича.

Вже в дотеперішних операціях виявило ся, що сила російських війск не є через революцію так ослаблена, як деякі думали. Також треба ствердити, що російські війска є тепер ліпше заосмотрені в тяжку артилерію.

Керенський розвязав полк.

ПЄТРОҐРАД, 14. липня. — **На приказ міністра війни, Керенського, зістав нині розвязаний 703-тий полк піхоти. В розказі говорить ся, що полк „серед ганьби звільняєть ся зі служби".**

Жовніри, які належали до сього полку, допустили ся були великої зневаги супроти Соколова, одного з провідників Ради робітничих і салдатських делеґатів, коли він прибув до полку, щоби говорити проти братаня з Німцями. Соколова так сильно побито, що треба було відвезти його до шпиталю.

НА МОРИ:

Анґлійський корабель „Ванґард" (23.000 тон) вилетів у воздух.

ЛОНДОН, 13. липня. — Урядовий звіт анґлійської адміралїції звучить:

„Анґлійський воєнний корабель „Ванґард" потонув дня 9. липня вечером з приводу внутрішної експльозії. Корабель стояв підчас експльозії в пристани на якорі.

„Корабель потонув в одній хвили. З людий, які під сю пору находили ся на кораблі, остало при житю лише трох, один офіцир і двох моряків. Однак офіцир небавом опісля помер. З цілої залоги корабля остало крім двох виратуваних ще 95 моряків, які в часі катастрофи находили ся на суші.

„Власти зарядили переведене слідства".

(„Ванґард" числив 23.350 тон. Залога в часі мира числила 870 людий. Зорученє корабля складало ся з 37 гармат і трох торпедових машин).

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
to United States:	В Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяці $1.00
to Jersey City and to foreign countries:	В місті Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents.	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".
При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 498 Montgomery.

AMERICAN ASSOCIATION OF FOREIGN LANGUAGE NEWSPAPERS MEMBERSHIP LABEL

За всі оголошення поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає. — Рукописий не звертасть ся.

З біжучої хвилі.

Останні телеґрами принесли вістку, що український народний конґрес, який під сю пору відбуває ще дальше свої наради в Київі, ухвалив **не відривати України від Росії.**

З сього можна вносити, що Українці стоять дальше на тімсамім становищи, яке заняли були від початку російської революції і яке зазначили навіть тоді, коли установили своє власне правительство і зірвали зносини з теперішним тимчасовим правительством російським.

Українці, зриваючи з російським правительством, заявили виразно, що вони не зривають з російською державою, але противно: надіють ся, що установчі збори полагодять успішно домаганя Українців.

Чи між українським і російським правительством прийшло вже до якогось порозуміня, про се певних вістий нема. Вправді була згадка, що до Київа мала виїхати окрема комісія, зложена з представників всіх партий, щоби навязати переговори з провідниками Українців, але чи така комісія виїхала та чи вона осягнула якийсь успіх, про се не знати.

Друга телеґрама доносить про покликанє до житя Українською Центральною Радою **комітету в цїли виготовленя статутів для автономії України.** З дальшого змісту телеґрами виходить, що Українці працюють дальше на власну руку, зовсім не оглядаючи ся на російське правительство.

Українська львівська і віденська преса починає в останних часах щораз живійше інтересувати ся долею угорських Українців. Недавно тому на сю тему помістили кілька статий віденські „Украінише Нахріхтен", а тепер цілу справу реферує львівське „Діло".

Українська преса заявляє, що в 1914 році на Угорщині було 474.447 Українців, яких річний приріст виносив пересічно 1.18%. Була се досить значна народна меньшість, з котрою галицькі і російські Українці числили ся дуже поважно. Тому то для **галицьких Українців не є рівнодушно, як упорядкують ся українсько-мадярські відносини.**

„Просвѣта" (ч. 28, з 12. с. м.) доносить, що 28. червня б. р. відбув ся в Ню Йорку зїзд угро-руського духовенства, на якім явило ся 32 сьвящеників, то є три четверті всього угроруського сьвященства.

Зїзд ухвалив девять резолюций, з яких найцїкавійшою для нас є слїдуюча:

Сьвященство рішило, що для тих синів нашого народу, які є горожанами Угорщини, найвигіднїйшим буде і по війнї остати ся при Угорщинї, з ґарантією повної народної самоуправи.

На сю резолюцію могли здобути ся хиба слуги мадярського правительства. Ніхто инший такої резолюції не міг би ухвалити. Духовні чи сьвітські провідники, котрим на серци лежить бодай вчасти добро народу, а не своє власне, ніколи не згодять ся, щоби мадярський уряд дальше поневолював їх нарід. **Проти сеї ухвали мадярських єзуїтів повинен рішучо виступити другий табор Угрорусинів, який певно знайде для себе в сїй справі попертє в народних масах.**

Чейже досить для угорських Українців мадярського ярма?!

КОНСТИТУЦІЙНІ ДЕМОКРАТИ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІЯЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ.

(Конець).

II.

В попереднім числї подали ми за петроґрадськими часописями часть реферату Ф. Ф. Кокошкіна, в якім він доказував, що національно-територіяльна автономія поодиноких країв, злучена в російську републику на федеративних основах, є неможлива.

Перейдемо тепер до другої части реферату Кокошкіна, в якім він подає спосіб будучої будови російської держави.

„Є — каже Кокошкін — друга дорога, якою можна пійти на стрічу жаданям і домаганям місцевих самостійних національностий. Ся дорога більше небезпечна, але більше відповідна. Автономія конечна. Нема потреби повторяти велику правду, що при великім просторі і при великих ріжномаїтностях місцевих условин Росією не можна управляти з центра. Їй є потрібний широкий розвиток місцевої самоуправи, може й ширший ніж в инших державах. Мало того — Росії потрібна не лиш місцева самоуправа, але й децентралїзація законодавства. Треба задоволити ряд місцевих потреб, а коли законодавство буде виходити з центра, то нема ніякої ґарантії, що ті потреби будуть задоволені.

Треба числити ся також з тим, що в Росії, при її розмірах, не можливо зорґанїзувати таке народне представництво, в якім були би заступлені всї місцеві інтереси. В Росії один посол повинен репрезентувати 150 до 200 тисяч населеня. В такий спосіб богато меньших міст Росії не буде мати представництва у висшім загально-державнім парляменті.

Конечність децентралїзації законодавства виринає і в державах з далеко меньшим населенєм ніж в Росії. Зі зростом державних потреб виринає велике реформованє парляменту. Деколи приходить ся без розбору принимати в парляменті проєкт в останнім дни сесії, як се дїєть ся в Анґлії.

Провінціональна автономія.

„Ся конечність реформованя парляменту диктує нам перехід до місцевих автономій і до децентралїзації законодавства. **Однак се повинно бути автономією не на національних основах, а на основах чисто територіяльних,** звязаних з економічними і житєвими потребами місцевости. Се має бути **автономія не державного, але провінціонального типу, з дуже вузким кругом діланя.** Право на автономію повинні дістати істнуючі територіяльні одиниці, ґуберниї і области. Відповідно до того повинні бути означені й границї компетенций автономних одиниць. В ту компетенцію повинні входити справи чисто місцевого характеру. Сї автономії будуть мати подібний круг діланя як тепер земства, з тою лише ріжницею, що в автономних одиницях земство буде видавати не лиш обовязкові постанови, як тепер, але й місцеві закони. Закони можуть відносити ся до области санітарної, народного образованя, комунікаційної і т. п. Вони можуть також позискати право на ухвалюванє законів щодо охорони лїсів, вод і инших богатств даної околиці".

Задержуючи ся над питанєм щодо відношеня місцевих законів до загально-державних, Кокошкін заявляє, що не лише при автономнім устрою віддільних частий держави, але й при федерації істнує основний принцип, після котрого законодавство загально-державне має зверхність над місцевим. Загально державне законодавство є неповорушне. Потрібно однак способу охорони, щоби місцеві закони не виходили поза границї автономії і не входили в конфлїкти з державою. Ґарантії можуть бути ріжні. В деяких державах є верховний суд, який рішає про істнованє закона. В инших державах представитель центральної власти в автономній области рішає, чи ухвала є законна чи ні. Одна з тих двох ґарантий може бути заведена в Росії.

„Я — говорить Кокошкін — не проєктую тут федерації, хоч я повинен сказати, що федерація або федеративна російська република — се мій ідеал. Я уважаю, що до тої цїли повинна стреміти Росія, але я кажу, що тепер здїйсненє федерації є більше небезпечним, ніж здїйсненє територіяльної автономії. Міжтим і територіяльна автономія є досить серіозним кроком на дорозї до федерації. **Я знаю, що мій проєкт не вдоволить оборонців національно-територіяльної автономії,** але я хочу їм вказати, що мій проєкт йде на стрічу їх цїлям, і раджу, що не треба ставити ніяких перешкод в переведеню національних принципів в роздїлї складових частий Росії, але треба, щоби ся справа не була заскоро рішена, щоби її свобідно рішило населенє по тім, як край стане на твердий конституційний фундамент. Може бути, що в будучині в деяких частях Росії заведеть ся розграниченє на національній і етноґрафічній основі. В кождім разї дорога до того повинна бути отворена".

Автономні союзи.

„Може істнувати союз автономних областий між собою для здїйсненя деяких спеціяльних задач. Такі земські союзи — каже Кокошкін — в нас істнували. При старім режімі се могло бути лише в дуже скромній формі, але при новім, свобіднім устрою Росії такі союзи можна би заключати для здїйсненя відповідних національних і культурних задач. Крім того може виринути закид, що діленє Росії на ґуберниї є непрактичне не лише з точки національної, але і з инших точок погляду. В більшости случаїв діленє на ґуберниї є непрактичне також з точки житєвої й економічної. Длятого ґуберниям повинно ся дати право зливати ся в більші области, коли се відповідає бажаням місцевого населеня. Однак і тут не може обійти ся без загального державного голосу".

Національне питанє.

Ф. Ф. Кокошкін переходить відтак до аналізи національного питаня в Росії і говорить, що свобода і можність повної культурно-національної самоуправи і свобода розвитку своєї національної культури — найбільша сьвятість кождої національности, більшої або меньшої — може знайти своє рішенє незалежно від питаня про автономію і федерацію.

„Се рішенє — каже Кокошкін — може наступити дорогою загально-державного законодавства красше ніж дорогою місцевого законодавтсва. Треба намятати, що є національности, котрі не творять нї в одній части Росії більшости, приміром Жиди. Для таких національностий і для тих національностий, які творять лише слабу більшість в деяких місцевостях, приміром Вірмени в деяких областях на Кавказї, для таких національностий рішенє законодавства загально-державного є відповіднійше ніж місцевого. Що відносить ся до культурної самоуправи національностий, то наша програма в тім відношеню є дуже широка і відкриває дорогу до повної свободи. Але в деяких случаях наданє тим національностям повної свободи культурного розвитку не вистарчає; треба конче співділаня держави в полагодженю культурних потреб.

„Ще є одна справа, — кінчить Ф. Ф. Кокошкін — чисто національна, а се питанє про уживанє національних мов в місцевих і державних інституціях, і се питанє наша програма рішає цїлком правильно в тім змислї, що в місцевостях, де населенє приналежить до даної національности, місцева національна мова має повне право бути уживаною в згаданих інституціях яко мова викладова".

ЧОТИРИ МІСЯЦІ РЕВОЛЮЦІЙНОГО ЖИТЯ НА УКРАЇНІ.

З поспіхом блискавичного поїзду мчать ся вперед теперішні сьвітові подїї, викликаючи довкола себе радикальні зміни, видвигаючи на сьвітло денне річи, про які раньше сьвітови й не снилось, і спростовуючи неодин хибний людський погляд, який давнійше вважали незбитою правдою. Одним з таких фактів, невідомих близше широкому сьвітови, є хоч би „відкритє" 35-міліонового українського народу, потопаючого давнійше в російськім мори і заслоненого перед культурним сьвітом чиновничою самоволею, попертою козацькою нагайкою. Однак до часу збанок воду носить, і підпори російської самовласти, псуючі ся вже поверх сто лїт тому, безнадійно рухнули, впускаючи в російську тюрму широкий луч ясного, оживляючого сонця. Всьо заметушило ся з невимовним гамором, протираючи з довговікового сну свої заспані очи, і оглядаючи ся, де можна би було найскорше знайти лік на тяжкі, пекучі рани, сьвідки минувшого житя.

Революційна филя широким розгоном затопила собою від разу всьо, що попала на своїй дорозї, даючи тим доказ, що почва для неї була добре підготовлена і обставини є як найкрасші для її розвитку. Поява російської революції, якої початок сягає 12. марта с. р., була такою наглою, такою милою несподіванкою, що за одним замахом навела на всїх заінтересованих нею невисказане приголомшенє, брак порядочної орієнтації і правильної оцінки її ваги. Однак стан сей тривав лише хвилину і скоро уступив місце живому горячковому орґанїзаційному житю, використовуючи можливо найширше революційні здобутки.

Найкрасший примір сього використовуваня революційних здобутків ми бачимо на закордонних Українцях. Правду сказавши, то кождий з нас, галицьких Українців, хто знав близше закордонну Україну і її невимовно тяжкі обставини політичного житя, в початках революційної зорі ніколи не сподівав ся того широкого сьвідомого національного руху, як він там тепер розвернув ся, а що виставляє тільки сьвідоцтво великої політичної зрілости наших братів. Ми, знаючи минувшину гамошного українського житя, ледви могли сподївати ся такого ясного поставленя української справи й енерґічного змаганя до повного і безпроволочного її розвязаня. Та ми помилили ся, бо судили поверховно, а революція показала нам глибші корінцї стихійної української сили.

Мимо поставленя під сю пору української справи на весь її зріст і мимо широкого її попертя українськими масами, всеж таки дуже виразно зазначила ся дотепер серед революційного російського хаосу та дорога, по якій дозрівала, поширювалась і поглублювалась українська думка; иншими словами: за чотири місяці російської революції національна ідея Українців, поставлена на самім початку українськими провідниками хитко і доривочно, з часом розгорнула ся на всю свою ширину, переливаючись у кість і кров українського народу і викликуючи тим відти дрімучу національну силу та вказуючи їй правдивий шлях набудуче. Зазначило ся се в повстаню цїлого ряду українських орґанїзацій, як головних у Петроґрадї і Київі, так і провінціональних по всїх українських містах, місточках і селах. Не треба однак забувати, що се ставало ся постепенно і натрафляло в своїм розвитку на цїлий ряд перешкод, бо звісно, що де як де, а на Українї найбільше чорносотенців. Коли би ми коротко зясували дотеперішний революційний рух українського житя, то ми сказалиб, що воно йшло по двох лїніях: 1) **в радикальнім і настійчивім домаганю негайного вдоволеня українських потреб, які коротко зводили ся до „автономії України", і 2) в поширеню української національної сьвідомости серед найширших мас, які ясно і недвозначно на всїх зборах і зїздах заявляють ся за негайним здїйсненєм автономії України. В єдности і солїдарности цїлого українського народу, без огляду на його політичні, суспільні і клясові ріжниці, лежить під сю пору цїла сила Українців, яко запорука їх будучого красшого житя.**

Ми наперед звернемо ся до першої точки, а се, розвитку українських домагань і способу їх здїйсненя. Як усїм відомо, нове російське правительство, дїставшись до державної керми, урочисто проголосило, що буде держати ся найдемократичнїйших кличів і що пійде назустріч всяким бажаням, які є конечним услівєм до здїйсненя засад „свободи, рівности і братерства". Не диво-ж, що всї російські народи з слїпим довірєм і рожевою надією приняли сї кличі за добру монету, думаючи, що прийшли часи, коли осягнуть ся вікові народні ідеали без жаднїських зусиль і витрачувань енерґії на боротьбу. Але се був обман, бо житє — одно, а теорія — друге і дуже часто перше бере верх над другим. Найскорше переконали ся про се Українці, які є чи не найкрасшим мірилом російського характеру у відношеню до чужих народів. Чогож вони домагали ся?

Перша українська делеґація звилась у премієра міністрів, кн. Львова, 30. марта і була вислана нашвидко зорґанізованою Українською Національною Радою в Петроґраді. Своїх домагань вона не зуміла зформулувати ясно і повно; сї домаганя мали характер доривочности, поспіху і поверховности, яка схоплювала тільки важнїйші, найбільше наболїлі моменти біжучого українського житя, без узглядненя всїх його сторін і потреб на далеку будучність. Скасованє всяких ограничень у школї, пресї, урядї, і можливо повна українїзація України у всїх областях її житя проскакували тільки межи рядками їх домагань, але не було ще того рішучого принципіяльного поставленя української справи, як се зробив у цьвітни перший український конґрес в Київі. **Автономія України при федеративнім устрою російської републики** —ось клич, під яким вів цїлу свою роботу перший український конґрес в Київі. Ряд виголошених на тім конґресї відчитів як найкрасше осьвітлив становище Українців до тимчасового російського правительства і намітив ту дорогу, по якій рішучо пійдуть вони набудуче. Становище їх до Москви зазначило ся тодї прихильно, поминувши хиба кілька осіб, які бажали цїлковитого сепаратизму, себто відорваня від Росії і утвореня самостійної України, чим немало нагнали страху Москалям так, що аж мусїв їх успокоювати проф. Грушевський, говорячи, що сепаратистами є тільки національні проступники, але в случаю несповненя українських потреб сепаратистична течія готова захопити цїлу Україну. Се були слова, які в дальшім ходї революційного житя щораз більше справджували ся в житю.

(Конець буде).

В. Білинський.

Поляки ворогами Німеччини і Росії.

Кровава сьвітова війна, а вслїд за нею велика російська революція принесли українській нації богато дечого нового. Вони прискорили українську справу на кількадесять лїт наперед і поставили в ту стадію, в котрій ми можемо, не опускаючи рук, лекше зітхнути і, працюючи дальше для нашого відродженя, вірити, що конець-кінцем наспів час, який мусить порішити і задоволити наші домаганя.

Акт австрійського цїсаря Франц Йосифа, оголошений 5. падолиста 1916 року, приніс нам був нову небезпеку, яка грозила східній Галичинї новою польською неволею, новим страшним насильством над частию української нації. Австрія, не питаючи галицьких Українців, хотїла віддати їх під нетерпиме панованє консервативної, шляхотської Польщі.

Вже 600 лїт між Україною і Польщею панує незгода, ненависть, яка уступить лише тодї, коли між обома сими народами пірвуть ся всякі безпосередні зносини і вони станут жити кождий своїм житєм, незалежний один від другого.

Небезпека прилученя східної Галичини і Холмщини до Польщі ще не проминула; противно — вона з кождим днем зростає. Так каже нам догадувати ся новий політичний уклад держав, які границать з польськими землями, то є Німеччина, Росія й Австрія.

Щойно наспівші петроґрадські часописи доносять, що між галицьким „польським колом" і Австрією прийшло до порозуміня в справі злуки всїх польських земель в одну цїлість, яка має бути обєднана з Австрією яко монархія на федеративних основах: Австрія - Угорщина - Польща. **Цїла Галичина має бути влучена до Польщі!** Такий контракт заключили всї польські партії. І Австрія погодила ся з Поляками на тій основі, що Поляки допоможуть їй у боротьбі з пруським консерватизмом, який старав ся позискати для себе впливи серед австрійських політичних кругів.

Доносячи про таку угоду між Поляками й Австрією, часописи рівночасно стверджують велику ненависть Поляків до Німеччини і Росії.

Німеччина є їх ворогом тому, що не хоче згодити ся на історичну Польщу, а крім того запропонувала Австрії цїлковитий подїл польських земель на дві части. Полуднева часть від Варшави має належати до Австрії, а північна до Німеччини. Такий подїл вже давно істнує, але він має характер воєнний. Колиж недавно польська державна рада звернула ся до австрійського і німецького правительства з домаганєм знести окупаційні границї, тодї Німеччина не лише, що на те не згодила ся, але ще й потвердила попередну постанову. Се становище Німеччини Австрія використала для своїх цїлий.

Щодо Росії, то — як ми вже згадували, а про що твердять петроґрадські ґазети — Поляки лихі на неї тому, що вона не годить ся, аби східну Галичину і Холмщину віддати Полякам.

Д. Добронравов.

РЕВОЛЮЦІЯ

(Записки).

(Дальше).

V.

„Діло государеве".

На Басейній улиці стояла рота преображенців з машиновим крісом, післаним на втихомирене. Нарід обступив жовнірів. З розговорів, з тону голосу і з лиць жовнірів можна було видіти, що нікого втихомирювати вони не будуть, а тільки ждуть тих, на кого їх післали, щоби злучити ся з ними.

Блідий офіцир, видно, дуже хвилював ся; то відійде від жовнірів і довго вдивляєть ся в даль, то направить ся до хідника.

— Панове, прошу вас! — звертав ся він до публики! — Не громадьтесь!

— Та бо ви, пане офіцир, не денервуйтесь! — відповідали йому. — Ми не перешкаджаємо!

— Ви перешкаджаєте переходити по улиції!

— Але прохожих нема!

— А!

Офіцир зробив вид, що зовсім вдоволений відповідию, і відійшов.

Старець у шапці з аксамітною зеленою обрубкою і з кокардою говорив жовнірам:

— Мені переказали з достовірного жерела, що викликано дику дивізію.

— Ну й що?

— Н-ну, як то що? Дика дивізія... гм... гм... як би то сказати... може...

Рослий преображенець усьміхнув ся.

— Най приходить! Кавалєрія проти піхоти даремна, коли в піхоти, скажемо, є автомобілів і машинових крісів до схочу.

Старець з кокардою замняв ся.

— Я, розумієть ся, зовсім годжусь і розумію, алеж цар може з фронту післати війско...

— На фронті такі як і ми. Тепер, скажемо, ми з народом; тепер проти народу стояти неможливо. Не ті часи!

Преображенець говорив, наїживши суворо брови, голосом твердим і ясним. І в тих двох особах, в жовнірській і старечій, чиновничій, мені уявили ся Росія і Петербург; Росія, яка всьо поставила на карту, навіть своє житє, і Петербург, який привик ждати високих „повелєній".

А машинові кріси за домами гуркотіли без перестанку, гейби густий град стукав по зелізнім даху.

Цілий той день на всіх кінцях міста розлягали ся вистріли, але нарід по старому наповняв улиці. І коли потім я чув: „Ах, ми пережили такі страшні річи", я знав, що се було тому, що „переживавші" сиділи у своїх домах. На улици не було страшно. Можна було кождої мінути впасти мертвим, але страху смерти не було; навіть думки про неї не було. Першу хвилину монотонно гуділи вистріли, а потім нічого. Навіть навчили ся розріжняти, чи стріляють із карабіна чи з револьвера чи із машинового кріса. На улици я видів дуже богато женщин і дітий, і се надавало особливше значінє тому, що діяло ся у Петербурзі: спільне діло, діло всіх, від малого до великого, народне діло.

Перед Обуховським шпиталем, закрашеним темно-цегляною державною барвою, під брамою стояв чорною стіною мовчаливий нарід. Час від часу заїзджали санітарні автомобілї. Отворять задні дверцята і на ношах виносять то очунявшого, окровавленого чоловіка, з виразом болю і муки на лици, то перенесуть в товпі нерухоме тіло, вбите на смерть кулею царських слуг. Коли переносили таких німих, з холодною суворою печаткою смерти на блідім лици, люди, що стояли в брамі, знимали шапки і хрестили ся.

Тихо. Деякі запитували шоферів:

— Відки?

А ті понуро відповідали:

— З Літного моста.

Або:

— З Литовки.

З Литовки привезли дуже богато. Там засіла поліція у величезнім домі Перцова і на улици проти дому поставили машинові кріси.

Винесуть когось з автомобіля, глухо стукнуть замикаючі ся дверцята, гейби закрила ся паща, і знова мчить ся автомобіль, полишаючи по собі у воздусі смужку синого диму.

Зза Царськосельської стації йшли сірі ряди жовнірів із наїженими штиками. Ніхто не знав, чи се були приятелї чи вороги. Вони йшли скорим кроком, мовчки, і тільки чути було їх тяжкий глухий тупіт.

VI.

Ілюмінація.

На Кабінетській улици тихо. Звичайно вечерами тут на-пів темно, прохожих майже нема. Рідко-рідко хто перейде. Але тепер тяжко було її пізнати. Цілковита мрака, ліхтарень навіть не засьвічували і в темноті гудить гомін многих голосів, бухають вистріли. Жовніри стріляють у воздух.

Трудно зрозуміти в загальнім шумі, чого хочуть.

В слабім сьвітлі парадних дверий я побачив знакомого. Здержливий, розважний, дуже милий чоловік, а тепер він одушевлений, очи сьвітять ся.

— Чули? — не говорить, а майже видихає він слово за словом. — Установчі збори... Цар арештований в кватирі і здетронізований... Чудове сьвято! Ходім же туди!

Він махає рукою.

А тимчасом на нас надвигаєть ся темна маса людий: ідуть бистро. Жовніри з крісами, цивільні зоружені, діти, женщини.

Мені треба іти туди, відки вони йдуть; я продираю ся крізь товпу, але величезний жовнір задержує мене:

— Цивільний! куди? Ходи з нами! Коли за нарід — ідім з народом!

Завертаю разом з ними. По дорозі жовнір, що мене задержав, задержуєть ся під запертою брамою.

— Двірник (портієр)! Відчиняй браму!

Двірник в кожусі з перестраху корчить ся, втягнувши голову в плечі.

— Відчиняй, відчиняй, коли тобі кажуть! Не бій ся, не рушимо!

Двірник відчиняє браму.

Жовнір заглядає на подвірє.

— Я тільки, — каже він — чи нема де поліцаїв. Не зачиняй брами, остав так!

Вийшли на Звенигородську улицю. На цілу довжину — касарні Семеновського полку, окружені довкола камінним муром, дальше високий дім. Всі вікна осьвічені.

— Військова школа не піддала ся, — хтось говорить.

— Варта би каменем у вікно: скажіть вашу думку.

— Брама! Брама!

Товпа заняла всю улицю. При касарняній брамі галасують. Шум, стук.

— Отвирайте, товариші! Ура!

Чимсь тяжким бють у браму. Розляг ся одинокий грімкий вистріл.

За касарняним рогом, на Загороднім проспекті темнота порожевіла, поповзли до неба червоні тіни.

Займила ся підпалена поліція (будинок).

Через розбиті вікна викидали на улицю купи паперів і „поліційна література", розлітаючись по воздусі як білі птахи, осідала на міст білими верствами. Розложили два величезні огні і підкидували до них купи списаного паперу та оправлені книги.

— Стережіть ся, товариші!

Товпа нагло розділила ся. З вікна прямо в огонь полетів великий портрет Николи II. в червонім гусарськім мундурі, замиготів у відблиску огню золотими повирізуваними рамами і плазом упав в огонь. За ним перейшов тусаму дорогу другий портрет: Александра Теодоровна в кибалці (очіпку) і в російській одежи, з червоною лентою на плечи.

Товпа завила, стрічаючи летючу царицю.

— У-у! гадина!

— Держи!

Один жовнір відкинув багнетом летючий в огонь портрет. До нього кинули ся люди. Хруснула рама в руках і в дрібні кавалки роздерли портрет „благочестивійшої, самодержавнійшої"... зрадниці.

Дзвонячи і вигуркуючи, блещачи шеломами і мідяними частинами машин, підїхала пожарна дружина.

— Почекайте, хлопці!

— Не гаси!

— Хай горить!

Полумінь бухала з вікон. Гадючі огненні язики, висуваючись на двір, лизали дах.

Загудів і тяжко підкотив ся великий тягаровий автомобіль. У нім стояли зоружені жовніри, цивільні, студенти. То була нова патруля.

— Тільки що поліцію підпалили — обясняв надїхавшим косматий мужичок, без шапки, зі сплетеним волосєм.

— Гасити треба!

— Ніяк не можна! — з глубоким переконанєм сказав мужик. — Фараонові папери палимо. Відтак царські портрети. Ніяк не можна!

— Ну, добре... Гляди, щоб сусідські доми не займили ся.

— В жаден спосіб! Пожарна помпа буде працювати і недопустимо.

Темним Загородним проспектом ішов я назад. Перед Володимирським собором, навкруги високої дзвіниці ходили люди, споглядаючи в гору.

Я запитав, о що ходить.

— Та от — говорять — поліція на дзвіницю залізла з машиновим крісом.

— Стріляють?

— А хто його знає... Кажуть — стріляють.

На другий день з дзвіниці направду стріляли. Її взяли приступом і в поспіху повісили на ній червоний прапор, котрий висить ще й по нинішний день.

Стремінна улиця була також в червонім зареві: на розі Стремінної і Кухарського переулку горіла поліція, а серед улиці виставлено також костер з меблів і паперів.

VII.

Нова зоря.

Було в ту ніч таке почутє як на Великдень; бракувало тільки голосу дзвонів. Темними улицями ходили люди, йшли без кінця, піднесені, радісні. Понурі стояли палати. Петербург — не Петроград, видуманий Николою II. — а Петербург, „Петра діло", насичений історією, дивив ся тої ночи в темні вікна єлисаветських, катерининських і александрівських домів на празник „народної роботи".

Часами то тут то там розлягались поодинокі вистріли: стріляли в воздух.

Видавало ся, що тої ночи на улицях повинні були бути тіни Бєлінського, Чернишевського, привиди декабристів. Доконало ся се, чому за житя вони віддали свій ум, своє серце і жар своєї душі.

Зрідка в темній віддали зароджував ся глухий гомін; близше, голоснійше — автомобіль їде. Промчить ся без сьвітел з іглами висунених у вікна штиків (багнетів), — або тягаровий, повний народу з червоним прапором на переді — і затихне за камінними горами, в темних коритарах улиць.

Пітьма постепенно й незамітно розпливала ся. Наступав день, перший день свободи.

Ранесеньким ранком мчав ся улицями автомобіль, розкидаючи друковані листки. В них оповіщало ся, що вибрано екзекутивний комітет державної думи, вислано телеграми Родзянка до царя і до головних вождів.

Розпочинало ся нове, особливе житє.

В полудне я був у державній думі. Шпалерна улиця переповнена була народом. Продирати ся треба помалу. Стоять автомобілї з червоними фляґами, карити Червоного Хреста; куди не глянеш — стіна народу: жовніри, цивільні, женщини, капелюхи, хустини, котелки. На чорнім тлї визначали ся червоні ленточки, цьвіти, кокарди і перевязки.

Чую розговір. Остроносий горожанин в пімнятім сурдуті живо говорить свому сусідови, товстому на вид склепареви.

— Штульмера (Штюрмера) привезли... Сам видів... Сидить німецька дрянь, очима лупає, а на лици такий блідий, паршивий.

Очка остроносого горожанина сіяють, бігаючи, оживлені. Склепар погладжує широку рудовато-шпаковату бороду.

— Видиш, таки піймали!

— Жовніри, значить ся. Найшли, ну і прошу! Будьте ласка на одно слово!

— Това-ариші! — крикнув хтось у товпі захлипаючись. — Митрополита! Митрополита везуть! Пітіріма!

Помалу приближав ся до товпи, висуваючись понад голови, лякерований, блискучий верх автомобіля.

Люди розступили ся, заглядаючи у вікна. Біля шофера сидів жовнір з крісом. Різке гудінє і автомобіль біля нас. Промайнуло вікно автомобіля і в середині серед жовнірів з крісами — знакоме сивобороде лице в білім колпаку з брилянтовим хрестом, бліде, як біла матерія колпака, застигле, з міцно стисненими губами та з очима перестрашеними і трівожними.

Автомобіль вїхав у браму.

А остроносий горожанин, потягаючи носом, розказував склепареви:

— Їхньої, значить одної компанії, штульмеровської (штюрмеровської). Разом... І в одушевленю додав: — Нині — попросту: будьте ласка — і нічого більше! Підожди — остроносий горожанин знизив голос: — царя ще візьмуть!

Склепар бистро оглянув ся по боках.

— Ти... тихше...

— Нічого, брате, було тихше! Тепер вже голоснійше можна: о много цікавійше виходить!...

— А чого та канона стоїть? — зацікавив ся склепар, показуючи на гармату, що стояла при брамі.

— Унтери (підофіцири) присягу принимають.

— Канона-ж на віщо?

— Без канони їм ніяк не можна. З неї стріляти вчать ся. Ну — і приволікли. А се собі зовсім здоровий інструмент!

— Скажи: будь ласка!

Знова остерігаючі трубленя автомобілїв. Привозять в думу якогось цивільного під сторожию.

— Хто? Хто? — розлягаєть ся зі всіх сторін.

— Протопопов!

— Ні, він з бородою. Мабуть Щегловітов, або хтось инший.

— Хто їх там розбере! Жулики! Задармо не потягнуть! Знають, кого за ребра!

Здалека допливають гармонійні, звінкі звуки марсилїянки. То жовніри йдуть у думу.

Сьвітить сонце — не можна очима дивити ся. Кругом урочисті лиця; стиск, як на ярмарку в перший день.

Прибуває нарід зі всіх сторін. З Таврійської палати виходять кадети Михайловської артилерійної школи.

Попереду йде генерал в сірім плащи, чорновусий, молодий. Видно, що плащ робить його грубшим, ніж він на ділі є. В петлиці в нього червона цьвітка.

Кадетів стрічають безконечним, грімким „ура". І цілий час, поки вони рядами по двох проходять у браму, на Шпалерній не вмовкає „ура".

Якось продираю ся дальше. Через загороду видніє блискучий на сонци, притрушений снігом і зледоватілий Таврійський сад. Чорні кавки (галки) ходять по замерзлих алеях. Озеро, покрите ледом, мерехтить гейби кругла срібна таца, кинена на снігу.

А по Таврійській улиці до думи йдуть без кінця празничні товпи, їдуть автомобілї з жовнірами і міліціонерами, які повнять службу поліції в місті.

—Дорогу, товариші, дорогу! — кричить хтось у товпі.

Йдуть жовніри з крісами, окружаючи кількох цивільних людий. То — поліцаї, зняті з дахів і стрихів Николаївської стації, де вони устроїли засідку з машиновими крісами.

Один поліцай в новім цивільнім пальті з баранковим ковніром, без шапки, але з фляшками в чоботах, іде, положивши праву руку на груди. Лице його бліде, з ясними вусами, виражає покірність долї. Вилиці його сьвітять сивиною, а та сивина викликує якесь особливше, складне почутє. Мені не було жаль, коли везли в думу міністра; мені не булоб жаль, коли би при мені роздерли Протопопова. А того сліпого, темного поліцая, що з машинового кріса розстрілював своїх братів, отого мені жаль.

(Дальше буде).

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Льосоване відбудеть ся в суботу або понеділок.

Льосоване здібних до війська відбудеть ся в суботу (21. с. м.) або в понеділок (23. с. м.).

Мешканці великого Ню Йорку будуть мати нагоду довідати ся з часописий, хто є вильосований до війська.

Індіяни проти військової служби.

Індіяни стейту Юта дуже невдоволені примусовим військовим побором. Недавно арештовано там двох Індіян за нерегестроване. Горстка зоружених Індіян зажадала від властий увільнення арештованих. Їх жадане сповнено. Однак невдоволене панує дальше.

Страшне насильство над чужинцями.

Около 700 чужинецьких робітників у майнах прогнано з повіту Ст. Франсоа, в стейті Мізурі. Чужинців проганяють мериканські „єнки", які заявили, що всі чужинці мусять опустити сю околицю. Єнки, зоружені в кріси й револьвери, держачи в руках американський прапор, женуть чужинців до зелізничої стації кождого разу, як приїзджає поїзд. Коли чужинці всідають до поїзду, тоді єнки починають стріляти у воздух.

Репрезентація чужинців заявила, що чужинці не виступають ворожо проти Американців, і коли сі останні зажадають, аби чужинці опустили околицю, вони се зроблять без найменьшого опору.

Чужинцями, над якими поповняєть ся так страшний злочин, є Українці, Москалі, Італійці та Поляки. Всі вони, забравши жінки і діти, утікають з тих околиць, аби не попасти в руки розяреної товпи.

Такі страшні річи діють ся в місцевости Флет Рівер, Мізурі, а горожани тої місцевости жадають від горожан міста Боне Тере, аби вони поступили також таксамо з чужинцями.

Др. Ол. Сушко вибраний членом Археольогічного Інститута Америки.

Археольогічний Інститут Америки вибрав професора д-ра Олександра Сушка з Канади своїм членом. Се перший случай, що Українець є вибраний членом сього сьвітового, вельми поважного наукового товариства.

Конвенція „Народної Помочи".

В понеділок, 23. липня, розпічнеть ся в Пітсбургу, Па., конвенція запомогового товариства „Народна Поміч" з осідком в Мікіз Ракс, Па., і буде тривати до середи, 25. липня.

Новий редактор „Народного Слова".

На місце п. О. Косового, бувшого редактора „Народного Слова", органу „Народної Помочи" покликано п. Д. Іванкова, бувшого редактора „Гайдамаків".

Емма Ґольдман відбуває кару.

Анархістка Емма Ґольдман, яку нюйорський суд заслав на два роки до арешту, перебуває тепер у вязници в Джеферсон Сіти, Мо. Там вона занимаєть ся шитєм і побирає за роботу 75 центів денної платні.

Американських утікачів відішлеть ся з Мексика назад до Злучених Держав.

Правительство Злуч. Держав має підписати небавом договір з правительством Мексика, на основі якого мексиканське правительство має видати зі своїх границь всіх американьских горожан, які утікли до Мексика перед військовою службою.

Поліція вратувала жертву торговців живим товаром.

В одному домі при 65-тій улици в Ню Йорку заарештовано несподівано мущину Манагана і женщину Женну Ноклін під закидом торговлі живим товаром. В мешканю віднайдено від тижня пропавшу 25-літну Маргарету Бедрак, яка оповіла подробиці про свою долю. Вона зізнала, що Манаган побачив її на улици, де було мало людий і загрозив їй револьвером. Відібрав від неї гроші, які вона мала і попровадив до свого дому, де вона перебула під сторожою цілий тиждень.

КАНАДІЙСЬКІ ВІСТИ.

Нежонатих не хочуть приймати на університет.

Сенат манітобського університету ухвалив резолюцію, щоби всіх нежонатих студентів, які числять понад 20 літ життя, не приймати на виклади й іспити в університеті так довго, як довго буде тривати війна. Приняти їх можна лише тоді, як вони викажуть сі свідоцтвом нездібности до військової служби.

Ся ухвала ще не є законом, але можна сподівати ся, що вона увійде в житє.

Конвенція українських учителів.

Річна конвенція українсько-англійських учителів провінції Манітоба відбула ся у Вінніпеґу з початком липня. Конвенція почала ся 4-го липня. Присутні були учителі: К. Продан, І. Рудачек, П. Чайківський, С. Качковський, Я. Майданик, В. Мігайчук, В. Мушинський, С. Микитюк, В. Рурак, В. Грицюк, Т. Білоус, К. Левицький, А. Малинюк, М. Ситник, І. Бойко, С. Никифорук, Н. Білаш, А. Савицький, П. Будзинський, С. Козак, А. Мандрик, О. Гуменний, Т. Ю. Марцінів, Н. Залозецький, С. Ярема, М. Гунька, Н. Сироїдів, А. Мартинюк, І. Каменецький, Сікорський, Н. Білинський, М. Мігайчук, Романов, І. Гаврилюк.

Предсідателем конвенції був учитель К. Продан, секретарем учитель І. Рудачек.

Дрогомирецький увільнений.

Вінніпеґський суд увільнив 70-літного старця Івана Дрогомирецького з Бирч Рівер, Ман., який убив Юрка Обнявку, котрий мешкав разом з Дрогомирецьким на одній фармі і котрий був предметом незгоди в родині через любовні залицяня до жінки Дрогомирецького.

Судія, увільняючи Дрогомирецького, сказав, що робить се з огляду на його вік і назвав справу Дрогомирецького виїмковою, якої майже не можна підтягнути під ніякі закони, бо Дрогомирецький зовсім правно боронив свій дім і родинне огнище.

СТАРОКРАЄВІ ВІСТИ.

В справі вилучення Галичини.

На тему вилучення Галичини віденська „нае Фрае Пресе" помістила статю професора університету, д-ра Рудольфа Поляка, в якій др. Поляк доказує, що всяка проба вилучення, головно коли ходить о судівництво, мусить допровадити до цілковитого вилучення Галичини з Австрії, що мусіло би потягнути за собою основане нової держави.

Робітниче сьвято у Львові.

Як по цілім сьвіті, так і в столици галицької України, у Львові, сьвятковано день 1. мая яко робітниче сьвято.

Сьвято мало характер цілком міжнародний. Взяли в нім участь Поляки і Українці, мущини і женщини.

Перед 10. годиною рано велика саля „Народного Дому" польської соціял-демократичної партії, при улици Рутовского, почала наповняти ся. Се сходив ся пролетаріят сьвяткувати свій день.

Зібраних на салі повитав адвокат др. Гершталь, зазначивши, що сьвято відбуваєть ся під кличем: „Досить вже пролитої крови!" Відтак вибрано президію, до якої війшли: Лісевич, Салямандер, др. Герштайль і Сеніцкий.

Предсідатель, отвираючи се сьвято, віддав перш усього честь памяти партійних товаришів, які померли підчас війни. Згадав про Поляка Гудеца і про Українця Меленя.

В імени польських робітників довшу промову виголосив посол др. Діямант. „Буря над нами шаліє, — говорив посол Діямант, — земля кровю обагрена. Насуваєть ся питане: де людські ідеали, де культура? Ми питали ся, чому гинуть наші діти, братя, батьки? Чому сьвіт заповнений вдовами і сиротами? Але не було на се відповіди, яка би нас потішила. Аж вкінци — гримнув царат, щезла неволя, гнет, несправедливість. І тепер знова кличемо: вартає жити, вартає терпіти".

Відтак в імени женщин промовляла п-на Райцесівна, яка заявила, що женщини домагають ся мира, бо вже забогато надужить.

Останний говорив п. Ганкевич, в імени української соціял-демократичної партії. У своїй бесіді він пояснив партійним польським товаришам, що спільно і згідно побіч себе може жити вільна Польща і вільна Україна. „Починаєть ся нове житє для вільної Польщі і, дасть Бог, для вільної України" — говорив п. Ганкевич.

Окликами: Нехай жиє вільна независима Польща! Нехай жиє вільна независима Україна! — п. Ганкевич закінчив свою промову.

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

Цісар не хоче помилувати д-ра Адлера.

Австрійська соціялістична преса доносить, що цісар Карло відмовив ся помилувати д-ра Фрідріха Адлера, який в жовтни минувшого року убив австрійського премієра Штірка. Цісар потвердив вирок, який засуджує Адлера на кару смерти.

Закрите німецької часописи.

Військові власти Німеччини заборонили дальше видавати часопись „Льокаль Анцайґер", яка виходила в Берліні і належала до найповажнійших часописий Німеччини. Зборона наступила за одну статю, яка була поміщена в тій часописи, а в якій дуже остро критиковано становище австро-угорського правительства, яке годить ся на мир без здобутків і відшкодовань.

Арешт кореспондента.

В Люґано (Швайцарія) — як доносить париський „Матін" — заарештовано кореспондента берлінського „Фремденбляту" і будапештенського „Аз Ешту". Його підозрівають о шпигунство.

ЕЛМАЙРА ГАЙТС, Н. Й.

В неділю, дня 5. серпня б. р., о 2-гій годині пополудни відбудеть ся

ВЕЛИКЕ УКРАЇНСЬКЕ ВІЧЕ

в Public School в Elmira Heights, N.Y.

в справі, яке становище мають заняти американські Українці супроти подій, які відбувають ся в теперішнім часі на нашій рідній земли, і в який спосіб ми можемо прийти в поміч нашим братям, котрі борять ся за визволенє своєї, нам всім дорогої вітчини.

Віче буде складати ся з промов добрих бесідників українських і американських, зі співів нароком на сю нагоду зорґанізованого великого хору, з декламацій і з музикальних репродукцій великої української банди.

Просить ся всіх Українців без ріжниці переконань зі всіх околичних місцевостий як: Сейр, Па., Корнінґ, Н. Й., Обурн, Н. Й., Бінґгемптон, Н. Й., Горнел, Н. Й. і взагалі всіх околичних Славян численно взяти участь в тім великім народнім торжестві.

По вічу буде похід з бандою і прапорами головними улицями міста.

ЗА КОМІТЕТ: 82-90

о. А. Іванишин, Василь Білозор, Данько Новак, Василь Красічинський, о. П. Середа.

ГЕРКІМЕР, Н. Й.

УКРАЇНСЬКИЙ АМАТОР. КРУЖОК відограє в неділю, дня 22. с. м. представленє

„СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ"

українська оперета в 3-ох діях в ГАЛИ САВТ САЙД ТЕАТЕР, конер Сміт і Мейн ул.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Прокіп Шкурат .... п. Ю. Конрад
Одарка, його жінка ... п-ні Ю. Гривняк
Уляна, їх дочка .... п-на А. Янко
Олексій, парубок .... п. Ів. Ґось
Павло Кандзюба, богач п. Й. Слободзян
Стецько, його син .... п. Ів. Німий
Сеип Скорик, москаль ...... п. С. Ґнип
Тиміш, староста .... п. О. Падус
Дівчата, подруги Уляни.

Річ діється ся на Гончарівці в Харківщині.

Режісер і дріґент п. Т. Кольонський.

Початок точно о годині 7-ій вечер.

Дохід призначений на церков.

Українців з Геркімер і околиці запрошує до участи

83-84 КОМІТЕТ.

АКРОН, ОГАЙО.

Гр.-катол. церков Сош. св. Духа в Акрон, Огайо устроює

ВЕЛИКИЙ БАЛЬ

в неділю, 22. липня 1917 в ГАЛИ ХОРВАТСЬКІЙ, 332½ Бродвей, Акрон, Огайо

Початок о год. 2-ій пополудни.

ВСТУП ВІД ПАРИ 35 цнт.

Вп. Родимці! Хто бажає гарно забавити ся і повеселити ся доволі, нехай прийде на сей баль, а певно, що не пожалує. Там будуть напитки і смачна перекуска, а до танцю буде приґравати перворядна музика.

Тож приходіть всі Українці з Акрон і околиці! Хто прийде певно що не це буде жалувати. За добру і веселу забаву ручить

83 КОМІТЕТ.

ЕЛІЗАБЕТ, Н. ДЖ.

Заходом Співацького Кружка і Української Громади в Елізабет і Елізабетпорт, Н. Дж., відбуде ся

Великий Концерт

в память незабутнього кобзаря Т. Шевченка при ласкавій співучасти дякоучителів

в суботу, дня 21. липня 1917 р. в „Колосеум Гол", на розі 4-ої улиці і Елізабет Евені, Елізабет, Н. Дж.

Початок о годині 7-ій вечером.

ВСТУП 25 ЦЕНТІВ.

Дохід призначений для потерпівших у війні Українців.

ПРОГРАМА:

1. Вступне слово .... Н. Н.
2. Біликовський: „Весіля", мішаний хор в супроводі фортепяна.
3. Іван Франко: „Пробуди ся, встань народе", віддекламує... п. Н. Кухта
4. Шевченко-Лисенко: „Ой Дніпре", барітонове сольо.... п. Е. Василенко
5. П. Т. Ніщинський: „Вечерниці", хор жіночий, мужеський і мішаний в супроводі фортепяна.
6. Б. Лепкий: „В сьвіт за очи", віддекламують шкільні діти: А. Лисачок, А. Корнас, М. Процак, М. Левчик і А. Ванца.
7. „Вязанка народних пісень", відспівають .... шкільні діти
8. Давидовський: „Бандура", хор мішаний, в партії сольовій .... п. Т. Каськів
9. Т. Шевченко: „Розрита могила", віддекламує .... п. М. Сокира
10. Шевченко-Лисенко: „Мені однаково", барітонове сольо п. Іґ. Палажій
11. Збірка народних пісень...жін. терцет
12. Б. Грінченко-К. Стеценко: „Бурлака", терцет з фортепяном .... п. Переговський, п. Е. Василенко і .... п. Іґ. Палажій
13. М. Шашкевич: „Веснівка", віддеклямує .... п. А. Процак
14. І. Біликовський: „Гамалія", віддеклямує п. В. Каськів в супроводі мужеського хору Дякоучителів, а партії виконають: .... тенор п. Теодор Каськів і барітон .... п. Іґ. Палажій
15. Шевченко-Вербицький: „Завіщане", басове сольо .... п. Іґ. Палажій в супроводі двох хорів і фортепяна.

ЗАКІНЧЕНЄ.

Фортепянову партію виконає знаменитий піаніст С. Ростковський.

Управитель хорів п. Іван Переговський.

До громадної участи у сім величавім сьвяті сердечно запрошує всіх Українців не тільки місцевих але й околичних

82-85 КОМІТЕТ.

Родимці! Ставте ся всі як один і покажіть що у нас сила!

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ.

СТОРІНКА „ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ“ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

В. ЛУНКЕВИЧ.

З житя первісного чоловіка і сучасних дикунів.

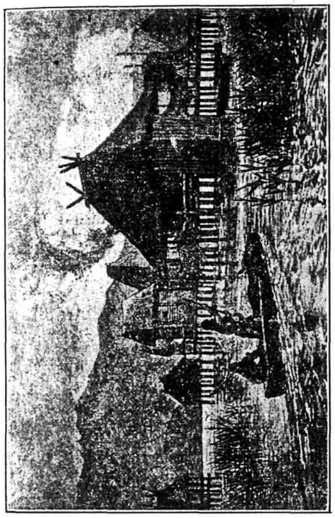
Переклала
Олена Охримович-Залізнякова.

VI. Будівлї на палях.

Щоби образ житя первісних людий був більше повний, розкажу дещо про мешканців селищ, збудованих на палях.

Щож то за будівлї на палях і чим відріжняють ся они від звичайних?

Декотрі сучасні дикі народи Африки і південної Америки ставлять свої домівки на воді. В тій цїли вбивають в дно озера недалеко від берега палї; на палях кладуть деревляний поміст, а на нїм зносять хатину. Такі то будівлї звуть ся **озерними**, або „**будівлями на палях**“.

Будівлї на палях.

Швайцарія, невеличка европейська держава, має дуже богато озер.

В 1853 р. по сухій зимі, понизив ся рівень води в многих швайцарських озерах, тому що ріки, котрі наводнювали ті озера, стали в наслідок посухи мілкими і достарчали менше води. Показало ся вздовж берегів дно озера. Робітники добуваючи в тих місцях намул, наткнули ся на цїлу масу глубоко повбиваних палів. Палї були зроблені з дубового, букового, соснового або березового дерева. Ся знахідка зацікавила учених. Почав ся цїлий ряд розкопок на тих побережах. Розкопки ішли успішно, число находок зростало і завдяки тим находкам, житє минулих лїт зарисовувало ся все яркійше і повнїйше, словом, якби воскресала стара давнина.

Знайшли ся не лише окремі, на пів розвалені домівки, але і розвалини присїлків, а навіть цїлих сїл і місточок, котрі колись стояли серед води на палях, повбиваних в дна озер і в багна.

Коли судити по збруї і домашнім начиню знайденім в часї розкопок то показує ся, що одні з тих будівель походять з камінної доби, другі належать до бронзової, а треті до зелїзної. Так отже з озерних селищ, розкинених по берегах ріжних озер показала ся в цїлій повноті історія первісного населеня Швайцарії.

Колиб ми жили підчас камінної доби, в ту пору як клали хати на палях, то зблизивши ся до одного з швайцарських озер, ми певно побачилиб такий вид: Озеро лежить в гірській околици, окружене прастарим лїсом-гущавиною, котрий аж кишить від дикої зьвірини; жити в такім сусїдстві — не дуже мило. От чому первісний чоловік уважав за розумнійше будувати ся на воді, а не на суши: все таки тут безпечнійше.

На 30—40 сяжнів від берега розсїло ся селище на палях; в нїм з двіста окремих хатин. Зроблені они із прутя, обмазані глиною і криті соломою чи шуваром; стоять на деревлянім помості кладенім на палях і мають округлу, або чотирокутну форму.

Від селища до берега тягнуть ся зводжені містки, котрі на нїч здіймали ся. Межи хатами кошари для освоєних зьвірят.

Кількож то труду коштувало збудоване такого селища! Трудно було рубати лїс на палї, а потім вбивати їх в дно озер. Бож приходило ся рубати дерево камінними топорами. Добре було людям новокамінної доби, бо они мали бодай острі, добре виточені камінні топори з топорищами, а первісний чловік мусів вдоволяти ся грубо-оббитими камінними сокирами.

Як-жеж виглядають ті хати? Несєладно збиті, низькі двері провадять до середини. Обстанова в хатчинї не особлива, але всеж ріжнородна в порівнаню з тим, що бачили ми в домівцї печерного чоловіка Німеччини, Франції чи Руси. В куті хатчини камінне огнище, на котрім вічно тлїє огонь. Недалеко від огнища нескладний деревляний стіл, а коло него ковбицї, або яка-така незугарна лава. На столї стоїть трохи глиняної та деревляної посуди. Між деревляною посудою стрічаємо черпаки з ручками і ложки. Аж дивно, що і то мож було виробити при помочи таких немудрих знарядів, як кремінний ніж, камінний молоток та долото з кости. На одній зі стін видиїє всьо то знарядє, ріжної форми і величини з рукоятками з оленячого рога. Тут же лежать в куті ріжні господарські знаряди: мотика, топір, довбенка, ручні жорна до дробленя зерна, камінна ступа і гарпуни з кости і рога. На другій стінї розвішена збруя: копіє, кістяні кинжали, лук з стрілами.

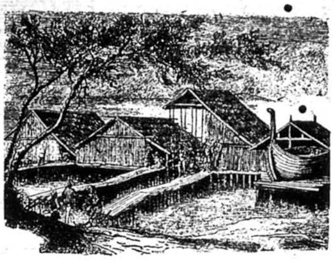
Загляньмо тепер до комори. Тут всякі припаси; скіряні міхи наповнені зерном, пшеницею, житом, ячменем. Але крім мішків стоять ще купи сирої і сушеної риби, диких груш і яблок, їдомі корені і т. и.

Перед хатою розвішена сїть, а на воді при краю деревляного помоста лодка видовбана з грубого кльоца. Таке хазяйство і домашні скарби мешканців водних селищ. Камінні знаряди і зброя та одїж зі скір сьвідчать, що се люди камінної доби. Але вони не бродяги-мисливцї, не беззахистні кочовики промишляючі на себе мисливством та риболовлею, а осїлі горожани селищ.

Се осїлий народ, хоч і занимає ся головно скотарством. Вже перші основателї будівель на палях на швайцарських озерах з часів камінної доби були по сути **скотарським народом** і мали всїлякі домашні зьвірята.

Були у них конї, вівцї, кози, корови, свинї і собаки. Але вони трудили ся також **управою землї**, знали і сїяли ріжні роди збіжа. Крім того занимали ся мисливством і риболовлею та вживали плодів диких ростин.

Пригляньмо ся другим селищам з **бронзової доби**. Мешканя деревляні, просторнїйші, більше тревалі і гарнїйші від тих глиняних лїпянок, в котрих коротав свій вік чоловік камінної доби.

Будівлї на палях, построєні дикунами острова Нова Ґвінея.

Обстанова далеко богатша і ріжнороднїйша. Видко, що мешканцї о много випередили своїх предків в ремеслах, в обичаях і загалом в цїлім складї житя. Камінних знарядів вже не знайдете, їх місце заняла бронза. Тодїшнї Швайцарцї дуже вміло виробляли бронзові знаряди, посуду і прикраси. Які гарні у них мечі і ножі, або нараменники, ковтки і спряжки. А глиняну посуду і рівнати не мож з тяжкими і незугарними горшками камінної доби. Видко, що мешканцї надводних будівель з бронзової доби жили богато і мали не лише предмети конечно потрібні, а і ріжні прикраси, предмети рідкости. Маємо на думцї богатших людий, бо бідаки і тодї вже були і жили много гірше від богачів.

Між ріжнородними дрібничками-прикрасами стрічають ся з рідка **зелїзні** предмети. Їх цїнили на рівні з золотим. Очевидно, що зелїзо було в ту пору вже звісне, але було його так мало і з таким трудом видобуте, що мало таку цїну як золото.

З часом обставини змінили ся і по бронзовій настала *зелїзна доба*. Зелїза стали вживати на всякі знаряди працї і до домашного ужитку, а з бронзи робили прикраси, так, як і тепер у нас. Гарні сьвічники, лямпи, хрести роблять з бронзи, а плуги і сокири з зелїза.

Щоби скінчити про чоловіка надводних селищ згадаю ще кілька слів про його одежу. Поруч одежі зі скір стрічаємо одїж із грубого льняного полотна. Отже первісний Швайцарець і на сїм поли зробив великі успіхи.

Щож ми довідали ся і що нового дало нам оповіданє про будівлї на палях?

Пізнали ми передівсїм, що **первісна культура кождого народа починала ся камінною добою**, за котрою майже все ішла доба **бронзова**, а відтак **зелїзна**.

Історія первісних людий Швайцарії потверджує все, то як найлїпше. Розкопи по берегах швайцарських озер дуже наглядно показують, що колись, тисячі лїт тому назад, населенє Швайцарії переживало камінну добу, котра змінила ся в бронзову, а в тих самих місцях, де люди вживали бронзових предметів появили ся пізнїйше зелїзні.

Потім довідали ся ми, що **камінна доба наставала в ріжних країнах не рівночасно і тягнула ся у поодиноких народів не однакове число вікв.**

Підчас того як в одній краї панувала виключно зелїзна доба, в другій бронзова лише що зачинала ся, а мешканцї третої все ще вживали лиш кремінних та кістяних знарядів.

Вкінци довідали ся ми ще, що **камінна доба, так само як бронзова або зелїзна в ріжних краях і народів проходила не однаково.** Не мож сказати, щоби всї народи камінної доби були виключно народом мисливським і не мали жадного понятя про скотарство або управу рілї.

Правда, кождий нарід зачинав від того, що занимав ся ловами на зьвірів і риб і так себе годував, але пізнїйше житє одних ріжнило ся від житя других. У одних підчас камінної доби не було жадних домашних звірят, другі знова успіли вже привчити собаку і розвести рогату худобу, а треті занимали ся не лише скотарством, але і рільництвом.

(Дальше буде).

Івка.

ВИКОРІНЮЙМО З ПОМІЖ СЕБЕ ЛИХІ ЗВИЧАЇ.

Замітки про уживанє алькоголю і куренє тютюну.

Як добрі звичаї підносять і скріпляють нарід і ублагороднюють молодїж, — так знов противно, — лихі — підкопують народну честь, повагу, здоровлє і силу, — руйнують його матеріяльно і морально. Лихі звичаї, обичаї і привички стають ся непоборимою перепоною при вихованю дїтий і молодїжи, а наслїдком того спричиняють і невисказано лихі наслїдки.

Наш, український нарід має доволї богато гарних звичаїв; але — на жаль, таки признати треба — має доволї й лихих, які доконче треба з поміж нього викорінити.

До таких лихих звичаїв у першому ряді випадає нам зачислити: 1) загальне уживанє алькогольних, або горячих напитків, — і 2) куренє тютюну, а з ним і „заживанє“ табаки. Се одні з найважнїйших, лихих звичаїв і прикмет людства, які головно закорінились і серед нашого народу, не приносять ніякого хісна, противно — ще й велику шкоду — і то так матеріяльну як і моральну, — тому постараємось ось тут усе те бодай коротенько представити нашим читачам.

I. Уживанє алькогольних напитків.

Вправдї минули вже безповоротно ті сумні часи, коли то темні діди і прадіди наші топили свою честь, силу і здоровлє в горівцї; минули часи, коли то пявки-арендарі за „сивуху-паруху“ загарбували безлїч цїлих ґрунтів селянських, политих крівавим потом тих самих дідів — прадідів... *Минули ті часи, бодай не доводилось нікому про них і згадувати!..*

Та мимо сього — звичай загального уживаня алькогольних напитків серед нашого народу — і то в кождій верстві суспільности — до нинї не перевів ся. Звичай сей царить по нинїшний день так серед селян, робітників, ремісників і поденних зарібників, як і серед верстви інтелїґентної.

А нагоди до уживаня алькогольних напитків бува' у нас доволї: сьвята більші і менші, празники, весїля, хрестини, похорони, поминки, торги, купно, продаж, всїлякі загоди і т. п.

Коли надійде яка небудь із наведених „оказий“ — старанєм батьків наших родин, біднїйших чи богатших, передусїм є: придбати і заосмотритись заздалегідь у певну скількість алькогольних напитків, без яких (як таки дехто з нас думає), якось ніяково і не мислимо обійти ся. Головнож угощуваня в часї празників, весїль, похоронів, всїляких загод, купна і

продажі (т. зв. „могоричі") у нашого народу ніяк не могуть обійти ся без горячих напитків, між якими найважнійше і найпочеснійше місце занимає горівка.

Ся навичка увійшла вже в звичай і загальну постанову, бо в таких випадках і найбіднійший заосмотрює ся в певний запас горівки. Не даром же з тої причини таки сам наш нарід і склав приказку: „Застав ся — а постав ся!" — „Бо і якже: гості прийдуть, чи там аж прийдуть, — а тутечки, в хаті, ані чарки горівки не буде! Щож то про мене люди подумають, стануть говорити, осудять і обезславлять мене!" Так всі загально говорять, закриваючи тим свою неміч супроти загально-принятого звичаю.

А тимчасом, головнож в нинїшних загально-тяжких часах, таке дїятись ніяк не повинно. Раз, що алькогольні напитки не приносять нам ніякого хісна, противно — великанську шкоду на нашому здоровлю, — а по друге, що за руйноване власного здоровля тими напитками платимо ще великі суми гроша, які так дуже придались би на инші, хосеннійші, загальні і місцеві народні цїли.

Я не стану тут широко розписуватись про шкідливий вплив алькогольних напитків на устрій людського орґанїзму; не стану розводитись про лячні наслідки постійного їх уживаня, — бо про се все писалось доволї богато по часописях і всіляких виадвництвах (між и. і в членських книжочках „Просьвіти"). Метою мойого писаня є: вказати загалови читачів на лихі сторони звичаю уживаня алькоголів, лихі приміри з того для наших дїтий і молодїжи, — вказати опісля шлях хосеннійшого вихіснуваня гроша, ложеного дотепер на сю непотрібну і шкідливу забаганку.

Загально відомо, що алькоголь, уживаний навіть в маленьких скількостях, є отруєю для людського орґанїзму. При постійному його уживаню — орґанїзм наш вправдї до нього привикає, одначе що раз то більше затроюєть ся і руйнує наше здоровлє; вправдї незамітно, але постійно і певно. Превсїлякі недуги мають своє жерело в надмірному, або постійному уживаню алькоголю. **Люди, які не уживають алькоголів, майже ніколи не западають на здоровлю і не так легко піддають ся всїляким недугам.**

А що найважнійше, — то звичаєм уживаня алькоголів даємо дуже лихий примір нашим дїтям і молодїжи, а тим самим і нашим наслїдникам. Не дивниця отже, що сей поганий звичай у нас не переводить ся; бо наколи молодїж бачить, що її батьки чинять — і сама привикає до алькоголїв і сей звичай-наліг на дальше задержує і задержувати ме.

Ба нї; менї ніяк не можна ображати нашої невинної молодїжи. Молодїж сама не привикає до алькоголїв, а то ми самі (хоча може й мимоволї, самі не знаючи що робимо) її до сього приучуємо.

— Не вжеж?

— А так! Я не раз і не десять був сьвідком, як родичі, або гості дому, принукували дїтий до питя алькогольних напитків: горівки, пива, вина, то що. Коли таким старим спокусникам звернути треба було увагу на їх неумісне і неморальне поступоване, — вони зараз таки, без збентеженя, відповідали:

— „Е, та чейже така дрібочка дитині не пошкодить: а то думати ме, що ми самі пємо, а дїтям жалуємо дати"...

І чи таке поступоване старших є добре, моральне і похвальне?

Хай вже воно буде, як є: не можемо вже бодай ми самі ніяк здержатись від уживаня алькоголїв, — так принайменше не лишень не приучуймо, але — противно — ще й відтягаймо від сього поганого звичаю нашу молодїж. Наша молодїж не може, не сміє під тим зглядом вступати в слїди своїх батьків і дїдів. Нашим обовязком є: виховати нашу молодїж на тверезих, здорових, сильних тїлом і духом членів нашої суспільности!

І щож нам випадає чинити? Передівсїм ми самі собі будьмо учителями і строгими судіями. Постановім собі — не уживати алькогольних напитків (коли вже від сього хтось „ніяк не може здержатись") бодай в присутности дїтий і молодїжи; уживанє тих напитків обмежити до *найменшої скількости*, а там і зівсїм занехати, не вищукуючи собі проти сього ніяких причин. Дїтий наших і молодїжи за ніякою потребою не посилати до коршми, шинків, — і не брати їх тамтуди із собою. А вже під непростимим гріхом не сьміємо їх принукувати до уживаня алькогольних напитків.

Найлїпше булоб, колиб так по всїх усюдах, по усїх місцевостях, позакладувано товариства тверезости, якого цїлию і завданєм є: згуртувати можливо найбільше число членів, які чи то присягою, чи там торжественним обітом з'обовязують ся цїлковито здержати ся від цїлковитого уживаня алькогольних напитків і угощуваня других. Члени таких товариств не лишень що самі не уживалиб жадних алькогольних напитків, але ще й инших до сього притягалиб. А наслїдком тих заходів булоб: піднесенє ся і моральне *відродженє нашої суспільности*, а з тим і поправа матеріяльних відносин.

Геть з алькогольними напитками!

II. Куренє тютюну (і заживанє табаки).

Не меньше поганим звичаєм є також куренє тютюну і нюханє табаки. Чи хто курить люльку (файку), папіроси, чи циґара (т. зв. „шкіряні" всілякого рода) — усе те чоловікови не то що не придатне, але ще й вельми шкідне. Раз — що не дуже то ґарно з уст і гортанки робити димник (комин), а по друге — то куренєм тютюну нищать курцї своє здоровлє. А що куренє тютюну є вельми шкідне, то обставину сю доказали вже нераз і не двічи славні лїкарі і вчені.

Не місце тут обширнійше розводити ся над лихими й шкідними наслїдками куреня тютюну. Скажу лишень коротко, що в тютюнї находить ся сильна отруя, т. зв. нїкотина, яка дуже шкодить курцям, головнож тим, які курять папіроси, курять їх богато і при куреню втягають дим аж до легких. Нїкотина спричинює хороби легких, жолудка, гортанки (глотки), серця і очий. Дуже нерозумно отже поступають курцї, які не лишень що тяжко запрацьований гріш пускають з димом, але — в додатку — ще й нищать своє здоровлє, найцїннійший скарб свій.

А вже непростимого гріха, страшного злочину допускаєть ся батько, що чи то сам між дрібними дїтьми курить, чи другим курити позволяє. Бо коли дим тютюну спричинює старшому не курящому заворот голови і нудоти, хороби очий і легких, то о скілько-ж більше шкодить він малій дитинї, що димом тютюну заєдно віддихати мусить. У такої дитини ум щораз тупіє, здоровлє підупадає. **Батьки, не убивайте димом тютюну своїх власних дїтий!...**

Те саме торкаєть ся і тих, котрі нюхають, або „заживають" табаку. Дехто з „табачників" доказує, що „табака помагає на очи" і скріпляє зір. Се пуста видумка, се блахман і самодурство! Наколиб так справдї було, то люди із слабим зором — заживаючі табаку — скріпилиб свій зір, а слїпі прозрілиб; — а чейже до тепер про таке „чудо" нїхто не чував, не видав і видїти не буде. Лишень се одно є правдиве, що нюханєм табаки з часом чоловік нищить зівсїм знаряд нюху. Ба — і сам „табачник" виглядає не конче гарно і приманчиво. На вид деяких „завзятих табачників" нераз аж гидь збирає. Але щож вдієш: кождий має свої примхи і вподобаня.

Подібне і з тими, що тютюн жують.

Що торкаєть ся самого куреня тютюну — то ся погана привичка-звичайно обхопила найширші круги нашої суспільности. Одиниці, які не курять, се рідкі виїмки. Що більше, завзято курить навіть значне число жіноцтва і то так з верстви інтелїґентної, як і селянської (приміром Гуцулки). Ще пів біди, як що лишень курилиб старші; алеж бо — жаль серце стискає — коли бачимо, що в нинїшних часах і молодїж, ба — навіть недолїтки — завзято курять.. А дієть ся се так по містах, як і по селах.

Се вже лихо, якого мовчанкою годі збути. Се руйнованє здоровля вже в молодости і плеканє хирлявих, миршавих, тупоумних членів суспільности.

Відки воно береть ся отсе лихо?

Відки?... Самі ми, батьки родин, наставники, учителї, люди „поважні становищем" — сьому усьому винні. Ми самі не в силї якось здержатись від сеї обридливої пристрасти, та тим чином даємо лихий примір і власним дїтям. А дїти — звичайно як дїти. Вони думають, що всї наші вчинки добрі і тому намагають ся у всьому нас наслїдувати. А ніщо тк не впливає на вразливий ум дїтий і молодїжи, — як саме живий примір. Молодїж не розбирає чи щось є добре й хосенне, чи нї; вона слїпо наслїдує (як дехто каже: „малпує") старших. Бачучи, що її родичі і старші пють алькогольні напитки, курять люльку і „дзиґари" є вона того переконаня, що так мусить бути і вже від наймолодших лїт наслїдує їх у сьому дїлї.

Тут не поможе заказуванє куреня, не поможе каранє, бо живий примір дїлає сильнїйше. Молодїж не вірить старшим, що куренє є шкідне, бо, коли так, то в якій же цїли старші курять? Молодїж думає, що куренє власне є добре і приємне, бо — в противному разї старші самі не курилиб. А що родичі і старші відтягають і карають молодїж за куренє тютюну, то лишень „з ощадности і самолюбства". Ось як собі представляє молодїж сесю справу.

А молодїж і дїти, криючись перед доглядом старших і родичів, курять по закамарках, в сутїчах *між будинками* і часто-густо *спричинюють* страшні пожежі. Не маючи свого гроша, крадуть вони дома у своїх домашних тютюн а часто і гроші.

Як бачимо, то з пристрасти до куреня тютюну, вироджуєть ся вже з малку у даних одиниць погана прикмета непошанованя чужої власности, нахил до крадїжи, ошукуваня, марнотратности і т. д. Се початки *лиха*; а там *дальше — отвираєть ся пропасть* моральна, з якої в пізнїйшому віцї нема вже навороту.

„Буде каянє, та воротя не буде"...

Щоби заздалегідь запобігти лихови, — остаєть ся нам лише один шлях, а саме: передівсїм самі в собі мусимо викорінити погані привички, пристрасти, прикмети і звичаї, — а там вже, з чистою совістию, відклонюймо і відучуймо від того нашу молодїж. Покиж ми самі будемо невільниками і рабами наших пристрастий, лихих, *непотрібних*, а то й *шкідних* звичаїв, — поти і наші навчаня на ніщо не придадуть ся.

Добре дїло отже починаймо від себе самих!

На закінченє лишаєть ся нам промовити ще кількома словами до усїх верств нашої суспільности, та проголосити до усїх і вся

щирий зазив і поклик.

Не нарікаймо на лихі часи, дорожню і т. д.; бо коли нас стати на такі витребеньки, як: загальне уживанє алькогольних напитків, куренє тютюну, нюханє табаки і иншi, непотрібні (а то ще й шкідні) привички і звичаї, — то ще нам не так то й лихо поводить ся. Що правда — то не до всїх можна й звернути ся з тими докорами і пересторогами; алеж бо таких небогато є між нами і тих ми не думаємо обиджати.

А щоби без того усього можна обійти ся і від лихих навичок і звичаїв відвикнути, — то до того треба лишень сильної волї і постанови, але твердої постанови. *Приміром сього могуть служити деякі одиниці* (із всїх верстов суспільности), які вже позбулись раз на завсїгди своїх поганих привичок. Ми знаємо сьвящеників, учителїв, робітників і селян, які приміром давнїйше уживали алькогольних напитків і завзято курили тютюн, а нинї се все їм навіть не при думці; вони щасливі, що позбулись лиха і власною *волею* та *силою духа перемогли власні пристрасти*. Ми знаємо двох управителїв шкіл, які у продовж 30-ти лїт завзято курили одну папіроску по другій (одна пачка тютюну за 32 сотики ледви вистарчала їм на один день). Та вони пізнавши своє лихо, (хоча й пізно, бо „лїпше пізно як ніколи") сказали собі: „не будемо курити; ми учителї, маємо вчити инших, а самі себе не навчимо?" І не курять вже від кількох лїт, почувають ся нинї щасливими, та лишень з дива не можуть вийти, як вони могли у продовж так довгих лїт „робити таку дурницю".

Чи не гарний примір для кождого з нас? Могли вчинити се одиниці, — можемо й ми всї. Та ба, колиж бо тутечки стрінутись можемо зараз не то з відмовою, як радше з неумісним оправданєм ся. — Е, ще чого не стало! Та навіть на пачку тютюну, чарку горівки, чи склянку пива жалувати собі стану? Чейже я не піяк, як десь-колись випю чарку горівки, або склянку пива; а се вже моя одинока розривка і розрада, як собі закурю".

Таких слів не можна ніяк назвати оправдуванєм, а радше недостачею кріпкої волї і постанови. Місто куреня тютюну — можна чейже найти собі инші роди розривки, ось хочаб: закупно гарних і хосенних книжок та часописий, які по прочитаню ще й иншим хосен принесуть, коли противно гріш, пущений з тютюневим димом, або проковтнений з чаркою горівки — *пропадає марно так для одиниці як і для загалу.*

На бік отже з всякими виправдуванями! Хай вже раз всї твердо постановлять собі позбутись раз на все лихих звичаїв і навичок; хай перестануть пити алькогольні напитки, курити тютюн і нюхати табаку, — а тодї, — о, тодї, всї, які тепер нарікають на власне убожество, наглядно переконають ся, що не лищень будуть могли доволї часто і *значнїйші квоти* жертвувати на народні, просьвітно-культурні цїли, але ще й їм самим останеть ся доволї богато гроша на власні, хосеннїйші видатки.

Статистичних даних у сїй справі не станемо наводити, бо се завелоб нас за далеко; та ми ограничимось лишень на одному-двох примірах.

Коли курець викурює денно тілки одну пачку циґареток по 10 цт., то коштує його 36 долярів річно, а хай він позволить собі на більше, чи на дорозщий тютюн, що звичайно буває, тодї він пу кає з димом річно 50 долярів і більше.

І на тютюн є у нього хочби аж і 100 долярів, а частенько не стає у нього на ґазету чи на яку книжку хочби тілки мізерних два-три доляри річно.

Ось коротенький але наглядний примір на доказ, які велитенські суми пускаємо з димом!

А алькогольні напитки?

О, про се вже бодай і не згадувати. Хто хоче про се переконатись, хай загляне кождої недїлї і сьвята — з полудня і вечером — до сільської коршми, а по містах до шинків що суботи вечером (по виплатї тижневого зарібку) або в недїлї і сьвята — сей наглядно переконаєть ся там, скілько то гроша тоне в горівці і инших алькогольних напитках.... Колиб ті гроші зчислити, то не вийшлиб сотки ні тисячі, а міліони, — сума незвичайно велика на такий бідний як наш український нарід. На перший погляд є се неімовірне, а одначе правдиве!

І скільки то добра можна вчинити за сю велитенську суму!?

З тих кількох даних переконуємось наглядно, що в нас гроші є, та що ми їх не вміємо як слїд ужити, бо ми є **рабами і невільниками наших поганих звичаїв і пристрастий.** Спекаймо ся тих послїдних, а тодї мати мемо не лишень потрібний гріш на всенародні цїли й потреби, але доволї ще його заощадимо і на непердвиджені видатки, чи — як то кажуть — „на чорну годину".

Тому ще раз кличемо:

Геть з алькоголем, геть з куренем тютюну! Хай раз на завсїгди пропадають лихі наші навички і звичаї. Виполюймо і вириваймо їх з поміж нас з корінем!

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАНЄ ВЕДЕ ДО ПРОСЬВІТИ, А ПРОСЬВІТА —СЕ СИЛА.—ПИШІТЬ ПО ЦІННИК КНИЖОК ДО ДРУКАРНІ „СВОБОДИ", 83 ҐРЕНД Ст., ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.